

Biện pháp phát triển kĩ năng giao tiếp cho trẻ 3-4 tuổi ở trường mầm non

Bùi Khánh Ly

ThS. Trường Đại học Tân Trào

Received: 9/5/2024; Accepted: 13/5/2024; Published: 16/5/2024

Abstract: Children aged 3 - 4 have their own physical, language, cognitive and communication development. When children can speak at the age of 3, they begin to use language to communicate, along with the ability to express emotions through non-verbal communication through eyes with facial expressions and body signs. can. If fully met, it will help children form confidence in themselves when communicating with people around them.

Keywords: Measures, development, skills, communication, communication skills, 3-4 year old children

1. Đặt vấn đề

Giao tiếp (GT) là một quá trình trao đổi thông tin giữa người này và người khác nhằm đạt được một mục đích nào đó. Thông qua GT con người trao đổi và tiếp nhận các thông tin, tình cảm, cảm xúc. Đồng thời lĩnh hội kinh nghiệm lịch sử văn hóa mà cha ông ta để lại từ đó tiếp tục xây dựng nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc. Kỹ năng giao tiếp (KNGT) không phải là sinh ra đã có hay di truyền từ đời này qua đời khác mà nó được hình thành và phát triển trong đời sống sinh hoạt của con người; ở đó con người phải học hỏi, phải hoạt động, trải nghiệm, luyện tập và rèn luyện... mới có được.

Đối với trẻ mầm non (MN), sự phát triển ngôn ngữ (NN) thông qua hoạt động bất cứ lời nói, việc làm của các nhân vật hoặc những cách diễn đạt trong tác phẩm là rất hữu ích. Chính quá trình trẻ được nghe qua lời diễn cảm, được trực tiếp tham gia vào hoạt động vui chơi từ cô giáo, cha mẹ, bạn bè sẽ giúp trẻ tích lũy và phát triển thêm nhiều từ mới. Điều này giúp trẻ có thể dễ dàng hơn trong việc rèn luyện khả năng biểu cảm trong NN nói, NN miêu tả, NN đối thoại.

Rèn luyện và phát triển KNGT cho trẻ là công việc khó khăn đòi hỏi phải có một quá trình lâu dài để học tập và lĩnh hội.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Sử dụng trò chơi, truyện tranh, câu đố, trò chơi đóng kịch để kích thích nhu cầu giao tiếp của trẻ

* Ý nghĩa của biện pháp

Vui chơi đóng vai trò quan trọng đối với sự phát triển của trẻ vì thông qua đó trẻ học được rất nhiều thứ về môi trường xung quanh. Đối với trẻ nhỏ, sử dụng trò chơi, câu đố, truyện tranh, trò chơi đóng

kịch là một trong những hoạt động quen thuộc ở trường mẫu giáo. Chơi đóng kịch giúp phát triển NN và KNGT. Đóng vai và hóa thân vào các nhân vật là trò chơi phát triển KNGT cho trẻ vô cùng hiệu quả. Khi hóa thân vào những nhân vật khác nhau, trẻ sẽ sử dụng cách xưng hô, ngữ điệu, từ ngữ khác nhau. Nhờ đó, càng hóa thân vào nhiều nhân vật, vốn từ của trẻ sẽ càng phong phú, cách giao tiếp sẽ càng linh hoạt. Rèn luyện KN lắng nghe, khả năng sáng tạo và năng lực biểu đạt NN cho trẻ, đồng thời giúp trẻ học được thói quen khẩu ngữ của người lớn và sử dụng được NN lời nói biểu cảm, phát triển NN nghệ thuật

Ở độ tuổi 3-4, trẻ đang ở giai đoạn phát triển quan trọng về năng lực NN và giao tiếp. Để kích thích nhu cầu giao tiếp của trẻ 3-4 tuổi thông qua hoạt động vui chơi ở trường MN, chúng ta có thể sử dụng các biện pháp GD hấp dẫn như trò chơi, truyện tranh, câu đố, và trò chơi đóng kịch.

* Nội dung và cách tiến hành

Mỗi tuần GV kể một vài câu chuyện cho trẻ nghe vào một số thời điểm nhất định trong ngày (sử dụng trong giờ kể chuyện và thời gian chơi tự do). Trong giờ kể chuyện cho cả lớp, sau khi kể lần 1 bằng giọng kể diễn cảm kết hợp điệu bộ cử chỉ, lần 2 kèm tranh minh họa hoặc kết hợp xem hình ảnh Powerpoint trên máy chiếu, lần 3 kể chuyện bằng sân khấu rối. GV đàm thoại cùng trẻ về nội dung câu chuyện, các nhân vật trong câu chuyện, tính cách nhân vật, bài học rút ra từ câu chuyện đó.

Trong giờ chơi tự do, GV kể lại chuyện cho trẻ 1-2 lần kèm tranh. Sau khi trẻ thuộc truyện, GV có thể bỏ bớt một vài tình tiết, giờ sai trang, đọc sai một đoạn kịch bản hoặc thêm thắt một số tình tiết mới để kiểm tra trí nhớ của trẻ và để tạo tình huống kích

thích trẻ sử dụng NN để tranh luận. Cần khích lệ trẻ hứng thú tham gia bổ sung vào những tình tiết chưa phù hợp.

Trong các giờ luyện tập, GV sử dụng các bức tranh mô tả nội dung câu chuyện đã học, sắp xếp không theo thứ tự. Cho trẻ chọn hoặc lật từng bức tranh và thể hiện lại nội dung đoạn truyện theo bức tranh đó. Có thể tổ chức thi đua giữa các trẻ, giữa các nhóm để gây hứng thú cho trẻ. GV có thể sưu tầm một số bức tranh ở sách, truyện, lịch, họa báo, tranh ảnh dân gian... liên quan đến chủ đề. Cho các nhóm trẻ xem vào các thời điểm chơi tự do, sau đó sử dụng các biện pháp đàm thoại, kể mẫu và cho trẻ kể lại sáng tạo theo cách tưởng tượng của trẻ.

GV chú ý khuyến khích trẻ tham gia, đưa ra các tình huống thất nút (cần phải giải quyết) cho trẻ thực hiện phù hợp với năng lực mà không yêu cầu quá sức, gây áp lực cho trẻ. Đối với trẻ 3-4 tuổi, vốn kinh nghiệm chưa phong phú, có thể cho trẻ kể tiếp nối câu chuyện, GV cần chú ý đến cách sử dụng câu hỏi và thủ thuật dùng câu hỏi gợi mở trong quá trình trò chuyện, đàm thoại để kích thích trẻ suy nghĩ tích cực, sáng tạo theo cách riêng của từng trẻ. Căn cứ vào vốn từ, đặc điểm NN của từng trẻ, GV dùng câu hỏi, câu đố vui để kích thích trẻ sử dụng lời nói trong giao tiếp, chọn lựa từ ngữ phù hợp, giàu hình ảnh, gợi ý cho trẻ từ những câu đơn giản sau đó mở rộng câu.

Tại trường MN, việc tạo ra môi trường học tập tích cực và thú vị là quan trọng. Trò chơi như “Bắt Chữ,” trong đó trẻ có thể tìm hiểu về âm thanh của các chữ cái thông qua trò chơi tìm kiếm và xếp chữ, sẽ giúp phát triển khả năng phân biệt và nhận diện từ NN. Truyện tranh với hình ảnh sáng tạo cũng là một công cụ mạnh mẽ để thúc đẩy sự hiểu biết ngôn ngữ. Việc đọc chung với trẻ và thảo luận về hình ảnh có thể kích thích sự sáng tạo và mở rộng vốn từ vựng của họ.

Câu đố là một cách tuyệt vời để kích thích tư duy logic và NN. Cung cấp câu đố dựa trên hình ảnh hoặc đối tượng trong lớp học sẽ khuyến khích trẻ tìm kiếm và sử dụng từ NN để mô tả và giải quyết vấn đề. Trò chơi đóng kịch cung cấp cơ hội cho trẻ thể hiện sự sáng tạo của mình thông qua việc diễn xuất và tương tác với bạn bè. Việc sử dụng trò chơi đóng kịch với các tình huống hàng ngày giúp trẻ học cách sử dụng từ NN để truyền đạt ý tưởng và tương tác xã hội.

***Điều kiện thực hiện**

Trong quá trình sử dụng trò chơi, trẻ phải phát huy cao độ các chức năng tâm lý, phải tư duy tưởng tượng, tình cảm xúc cảm để hoá thân vào các vai

chơi để thể hiện tinh thần của tác phẩm mà mình yêu thích. Đóng kịch vừa mang tính chất là chơi vừa là hoạt động nghệ thuật, vì thế nó giúp trẻ thực sự thấy thoải mái không gò bó trong khi chơi nhưng lại kích thích bản thân trẻ cố gắng hơn để hoàn thiện vai chơi của mình, mang lại niềm vui cho mọi người hình thành tính trách nhiệm.

2.2. Tạo cơ hội cho trẻ giao lưu, giao tiếp tích cực, được trải nghiệm trực tiếp với thế giới tự nhiên và cộng đồng

*** Ý nghĩa của biện pháp**

Tạo cơ hội cho trẻ giao lưu, giao tiếp tích cực, tiếp xúc với cộng đồng nhằm giúp trẻ mở rộng phạm vi giao tiếp, tạo nhiều cơ hội để trẻ tương tác với các đối tượng khác nhau. Khi có được cơ hội tham gia trẻ sẽ tự tin hơn, độc lập, tự chủ hơn, giúp cho trẻ có thể học hỏi được vốn từ và cách sử dụng từ ngữ vào hoàn cảnh, tình huống phù hợp.

***Nội dung và cách tiến hành**

Một trong những biện pháp quan trọng là tổ chức các hoạt động ngoại khóa trong tự nhiên, như chuyến thăm công viên, vườn hoa, hoặc các khu vực xanh khác. Trong môi trường này, trẻ có thể tương tác với các yếu tố tự nhiên, như cây cỏ, hoa lá, và động vật nhỏ. Việc này không chỉ giúp phát triển NN mà còn kích thích sự tò mò và khám phá. Giao tiếp tích cực có thể được khuyến khích thông qua các hoạt động nhóm, như trò chơi xây dựng đồ chơi chung hoặc việc sáng tạo câu chuyện cùng nhau. Điều này giúp trẻ học cách chia sẻ ý tưởng và làm việc cộng tác, tăng cường KNGT và xã hội. Hoạt động thực tế trong cộng đồng như thăm bưu điện, cửa hàng, hoặc công viên đều là cách tốt để trẻ trải nghiệm NN trong bối cảnh thực tế. Các chuyến thăm như vậy không chỉ mở rộng kiến thức của trẻ mà còn giúp họ áp dụng NN vào những tình huống hàng ngày.

Làm phong phú và “rõ nét” các sự kiện xảy ra trong đời sống của trẻ, các “sự kiện” thường gây được ấn tượng cho trẻ đó là các thời điểm: đón và trả trẻ, tổ chức sinh nhật, tổ chức các ngày lễ, ngày hội ở trường MN... Tham quan như công viên, bảo tàng, vườn bách thú, rạp xiếc, siêu thị, mua sắm... tạo ra những cuộc tiếp xúc hấp dẫn để trẻ sinh hoạt vui vẻ với bạn bè, với thế giới bên ngoài.

Ví dụ: Thông báo “Ngày mai lớp mình đi xem xiếc” bằng cách dùng lời nói, cử chỉ điệu bộ, tranh ảnh rạp xiếc, các con vật làm xiếc để giúp trẻ hiểu đi đâu, ở đó có những gì, đi trong bao lâu và cuối cùng cần nói với trẻ đi xem xiếc xong sẽ quay về trường hay về nhà. Việc thông báo cho trẻ nhằm mục đích

giúp trẻ biết được sự việc sắp diễn ra và những yêu cầu cần phải chuẩn bị để thực hiện kế hoạch. Mặt khác, quan trọng hơn là tạo cho trẻ tâm thế chờ đợi các hoạt động giao tiếp mới lạ từ đó dễ làm nảy sinh ra nhu cầu giao tiếp.

Khi cho trẻ đi tham quan hay đi chơi xa, GV và cha mẹ cần phải chuẩn bị chu đáo cẩn thận những phương tiện giao tiếp, những đồ dùng cá nhân, một số đồ chơi mà trẻ thích để phòng trường hợp ở môi trường hoạt động mới trẻ thấy bị lạ lẫm, khó quen thì có vật khác thay thế... Cần chia thành những nhóm nhỏ để tất cả các trẻ cùng tham gia. Phân công cho trẻ những công việc vừa sức hợp với khả năng của trẻ và trẻ có thể hoàn thành công việc đó trong một thời gian ngắn

*** Điều kiện thực hiện**

Trẻ cần được tham gia các hoạt động giao lưu, tiếp xúc với cộng đồng một cách đa dạng, mọi lúc, mọi nơi. Khi cho trẻ tham gia các hoạt động giao lưu, tiếp xúc với cộng đồng nên tạo cho trẻ tâm thế thoải mái để trẻ có cảm giác an toàn.

Bằng những hoạt động này, trường MN có thể tạo ra một môi trường học tập thú vị và tích cực, khuyến khích sự phát triển NN và giao tiếp cho trẻ 3-4 tuổi. Đồng thời, những trải nghiệm này cũng giúp trẻ phát triển sự tự tin và sẵn sàng hơn khi đối mặt với thế giới xã hội xung quanh.

2.3. Tận dụng những tình huống nảy sinh trong hoạt động vui chơi hoặc tạo ra tình huống hấp dẫn mang tính có vấn đề để giáo dục KNGT cho trẻ.

*** Ý nghĩa của biện pháp**

Biện pháp này sẽ giúp cho GV mầm non không bỏ sót những tình huống nảy sinh trong hoạt động vui chơi mà việc giải quyết các tình huống sẽ giúp trẻ mạnh dạn hơn trong giao tiếp với mọi người, tự tin hơn về khả năng của bản thân.

Đây còn là một biện pháp có vai trò hết sức quan trọng trong quá trình giáo dục các KNGT cho trẻ. Khi tham gia giải quyết các tình huống, sẽ phát triển ở trẻ tính chủ động, khả năng tư duy độc lập và đặc biệt là phát triển khả năng GT khi giải quyết tình huống.

*** Nội dung và cách tiến hành**

Các tình huống thường có sức hấp dẫn đối với trẻ bởi tính có vấn đề, GV có thể tạo ra những tình huống để trẻ trải nghiệm những kinh nghiệm của bản thân và có cơ hội thể hiện khả năng xử lý tình huống của mình như một số tình huống sau: có người xem biểu diễn văn nghệ và bị ngất giữa đám đông, khách hàng đang ăn bánh thì bị đau bụng, tình huống gia

đình đang ăn cơm bỗng em bé bị ói...

Trong giờ hoạt động vui chơi GV nên quan sát từng nhóm trẻ chơi để có thể nắm bắt được các tình huống nảy sinh. Từ đó, GV nên quan tâm đến cách mà trẻ xử lý các tình huống đó, đồng thời chủ động tạo ra những tình huống chơi mới hấp dẫn theo diễn biến của cuộc chơi.

Ví dụ: Khi có buổi biểu diễn thời trang ở góc âm nhạc, để xem được buổi biểu diễn người xem phải mua vé vào sân khấu. Khi đang xem, GV tạo tình huống vì quá đông người nên có một khán giả bị ngất. Lúc này, GV cho trẻ tự giải quyết tình huống, để giúp trẻ rèn luyện KNGT với các bạn và cách trẻ xử lý tình huống.

*** Điều kiện thực hiện**

Để phát huy được ý nghĩa cũng như tác dụng của biện pháp này trong việc phát triển KNGT cho trẻ thì trong quá trình trẻ giải quyết tình huống, GV không chỉ lắng nghe những lời nói của trẻ mà còn quan sát những cử chỉ hành động của trẻ để biết được mức độ biểu hiện tính tự tin ở từng trẻ. GV phải luôn có mặt trong cuộc chơi của trẻ, luôn theo dõi diễn biến của cả quá trình chơi để kịp thời đưa ra những tình huống phù hợp, giúp cho nội dung chơi của trẻ không còn nghèo nàn đồng thời qua những tình huống đó GV có thể kích thích trẻ bộc lộ được tính tự tin của mình.

3. Kết luận

Day KNGT cho trẻ MN là việc rất cần thiết và quan trọng. GV và các bậc phụ huynh cần chú trọng giúp con hình thành KN này từ sớm. Nhờ đó, các bé sẽ có hành trang vững chắc vào đời; việc giúp các bé hình thành, rèn luyện KNGT không quá khó như nhiều người vẫn nghĩ.

Tự tin trong giao tiếp rất cần thiết cho trẻ ngay từ bậc học MN. Ngay từ khi bé chào đời giao tiếp đã là một KN quan trọng giúp trẻ tồn tại và phát triển. Trẻ giao tiếp qua ánh mắt, qua các cử động của tay chân và đặc biệt là qua tiếng khóc...

Tự tin trong giao tiếp giúp trẻ mạnh dạn trao đổi với mọi người, có thể tự đề xuất; hoặc nói lên những mong muốn của bản thân hoặc ý kiến của mình với người khác. Điều quan trọng nhất, qua đó có thể giúp trẻ mở lòng mình để tâm sự, sẻ chia cùng mọi người và điều này cũng giúp GV có thể hiểu về trẻ nhiều hơn.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Chương trình Giáo dục mầm non*, NXBGDVN. Hà Nội
2. Hoàng Anh (2004) *Giáo trình Tâm lý học giao tiếp*, NXBĐHSP Hà Nội